

Opetus- ja kulttuuriministeriö
VN/20468/2024
lausuntopalvelu

Lausuntopyyntö 16.10.2024

Yksityisen kopioinnin hyvityksen uudistaminen – vastaukset selvityshenkilön kyselyyn

Kysymys 1: Mitä teoksia ja muita suojan kohteita hyvitysvollisuuden tulisi koskea, kun otetaan huomioon tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan säännökset?

Laki edellyttää, että hyvitysvollisuus koskee kaikkea oikeudenhaltijoille vähäistä suurempaa haittaa aiheuttavaa yksityistä kopiointia. Vollisuutta ei voi kategorisesti rajata teoslajeittain muulla kuin haitan vähäisyysperusteella.

Viime vuosina trendinomaista on ollut graafisten teosten, erityisesti tietokirjallisuuden yksityisen kopioinnin kasvu, minkä vuoksi haittaa ei tämän teoslajin osalta enää lähtökohtaisesti voida pitää vähäisenä.

Hyvitysvollisuuden piiriin kuuluva kopiointi

Laittomasta lähteestä (ilman tekijän lupaa yleisön saataviin saatetun tai luvattomasti valmistetun kappaleen) tapahtuva kopiointi yksityiseen käyttöön ei kuulu hyvitysvollisuuden piiriin (ks. esim. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-435/12 ACI Adam ym., tuomio 10.4.2014), mutta kaikki muu sellainen yksityinen kopiointi, jonka osalta tekijän ja muiden oikeudenhaltijoiden yksinoikeutta on rajoitettu (tietoyhteiskuntadirektiivi ja tekijänoikeuslain 12 § sekä viittaussäännökset 45, 46, 46 a, 48, 49 ja 49 a §:ssä) kuuluu hyvitysvollisuuden piiriin (huom. kansallisesti eri suojan kohteiden osalta on joitakin eroja). Unionin tuomioistuin on katsonut, että kappaleen valmistamisen käsite on ymmärrettävä laajasti (ks. esim. C-433/20 Austro-Mechana, tuomio 24.3.2022). Unionin tuomioistuin on katsonut, että mahdollinen toimenpide, jolla oikeudenhaltija sallii kappaleen valmistamisen teoksestaan, ei vaikuta sopivaan hyvitykseen, kun jäsenvaltio on sallinut yksityisen kopioinnin ilman tekijän lupaa, ja että myöskään teknisten toimenpiteiden soveltamismahdollisuus ei voi aiheuttaa

sitä, ettei sopivaa hyvitystä sovellettaisi, koska teknisten toimenpiteiden soveltaminen on vapaaehtoista eli kyseisten toimenpiteiden soveltamatta jättäminen ei johda siihen, että sopiva hyvitys voitaisiin jättää maksamatta (unionin tuomioistuimen ratkaisu asioissa C-457/11 ja 460/11, VG Wort ym., tuomio 27.6.2013).

Kysymys 2: Minkälainen kopiointi yksityiseen käyttöön kuuluu mielestänne hyvitysvelvollisuuden piiriin ts. minkäläisten aineistojen kopiointi ja minkäläistä tekniikkaa käyttäen?

analoginen – analoginen, esim. painetun aineiston valokopiointi

analoginen – digitaalinen, esim. painetun aineiston skannaus

digitaalinen-analoginen, esim. sähköisesti tallennetun aineiston tulostaminen paperille

digitaalinen – digitaalinen, esim. tietoverkossa olevan aineiston tallentaminen puhelimen muistikortille tai pilvipalveluun

Kaikkien mainittujen kopioinnin muotojen on kuuluttava hyvitysvelvollisuuden piiriin. Laki ei mahdollista rajaamista tässä esitetyn kaltaisilla teknisillä perusteilla, vaan hyvityksen ulkopuolelle voidaan rajata vain kopiointi, josta oikeudenhaltijoille aiheutuva haitta jää vähäiseksi.

Hyvityksen toteuttamistapa

Suomessa hyvitys maksetaan tällä hetkellä valtion budjettivaroista, jäljempänä ns. budjettirahoitusmalli. Tätä ennen hyvitysmaksua perittiin yksityiseen käyttöön merkittävässä määrin käytettävien laitteiden maahantuojilta ja valmistajilta, jotka ovat myynnin yhteydessä perineet hyvitysmaksun sellaisilta laitteiden ostajilta, jotka valmistavat teoksista kopioita yksityiseen käyttöön (yksityishenkilöt), jäljempänä tallennusalusmalli. Jälleenmyyjät olivat toissijaisessa vastuussa maksun suorittamisesta.

Unionin tuomioistuin on antanut useita ratkaisuja, jotka koskevat hyvitystä ja sen järjestämistä. Ratkaisujen mukaan sopiva hyvitys on laskettava yksityistä kopiointia koskevasta poikkeuksesta suojattujen teosten tekijöille aiheutuvan vahingon perusteella ja vastuu vahingon korvaamisesta tulee olla sillä yksityishenkilöllä, joka kopioi teoksia yksityiseen käyttöönsä. Esimerkiksi ratkaisussa Padawan, C-467/08 (tuomio 21.10.2010) tuomioistuin katsoi, että direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että ”oikeudenmukainen tasapaino” asianomaisten kesken edellyttää, että sopiva hyvitys on laskettava yksityistä kopiointia koskevasta poikkeuksesta suojattujen teosten tekijöille aiheutuvan vahingon perusteella. Tämän ”oikeudenmukaisen tasapainon” mukaista on säätää, että henkilöt, joilla on hallinnassaan digitaaliseen kappaleen valmistamiseen tarkoitettuja koneita, laitteita ja tarvikkeita ja jotka antavat tällä perusteella oikeudellisesti tai tosiasiallisesti näitä laitteita yksityishenkilöiden käyttöön tai suorittavat heille kappaleenvalmistamispalvelun, ovat velvollisia rahoittamaan sopivan hyvityksen, koska näillä henkilöillä on mahdollisuus vyöryttää tästä rahoittamisesta aiheutunut todellinen kustannus yksityisten käyttäjien maksettavaksi, jos käytännön vaikeudet tällaista järjestelmää edellyttävät (esim. Austro-Mechana, C-433/20). Kun

vastuun korvauksen maksamisesta tulee olla ainakin viime kädessä kopioita yksityiseen käyttöönsä valmistavilla yksityishenkilöillä, hyvitykseen käytettävät varat on kerättävä näiltä. Tuomioistuin on katsonut, että direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan ei voida katsoa olevan esteenä sille, että hyvitys maksetaan valtion talousarviosta edellyttäen, että hyvityksen rahoittamiseen ei osallistu muut henkilöt kuin ne yksityishenkilöt, jotka voivat valmistaa kappaleita yksityiseen käyttöön (ks. EGEDA, C-470/14 (tuomio 9.6.2016).

Yhtenä vaihtoehtona hyvityksen järjestämiseksi on aiemmin esitetty erillistä rahastomallia (Arne Wessberg, Hyvitysmaksujärjestelmän vaihtoehtoinen järjestely - Valto (valtioneuvosto.fi), Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:21). Ehdotetun mallin, jäljempänä rahastomalli, mukaan hyvitysmaksu olisi irrotettu laitesidonnaisuudesta ja hyvitysmaksujärjestelmän toteuttaminen kytketty silloisesta televisio- ja radiorahastosta muodostettavaan valtion tulo- ja menoarvion ulkopuoliseen valtion viestintärahaan, johon olisi ohjattavissa Yleisradion käyttöön osoitettavien tv-maksujen lisäksi muun ohella laajakaistamaksusta saatavat tulot. Muodostettavasta viestintärahaan varattaisiin määräraha tekijänoikeudellisia hyvityksiä varten. Määräraha perustuisi viestintärahaan käyttösuunnitelmaan, joka perustuisi opetus- ja kulttuuriministeriön valmisteluun.

Markus Leikola ehdotti ratkaisumallina yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle ns. kolmipistemallia, jossa maksupohjaa laajennettaisiin laitteista ja tallennusalustoista myös pilvisäilytys- ja tallennuspalveluihin sekä kuluttajamaksullisiin, suojaamattomiin sisältötuotteisiin ja -palveluihin (Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:11, tr11.pdf (valtioneuvosto.fi)). Leikola ehdotti uusina tuotteina ja palveluina hyvitysmaksun piiriin tulevana mm. tietokoneita, tabletteja, tulostimia, maksullisia pilvipalveluita, maksullisia verkkosisältöpalveluja, osaa maksu-tv-kanavista, osaa äänikirjoista sekä ääni- ja videotallenteita, mutta jätti avoimeksi matkapuhelinten, paperikirjojen ja paperilehtien kohtelun.

Kysymys 3: Jos hyvitys toteutetaan tallennusalustamallilla, niin mitkä laitteet, tallennusalustat ja palvelut tulisi sisällyttää hyvitysmaksun piiriin (esim. älypuhelin, tietokone, monitoimilaitte, tallentava digisovitin, ulkoinen kiintolevy, muistitikku, ulkoinen tallennuspalvelu, tallennettava CD tai DVD, MP3-soitin)?

Tulisiko maksun koskea kaikkia laitteita, tallennusalustoja tai palveluita vai voitaisiinko jotain niistä sulkea maksun ulkopuolelle yleisesti tai joissain tapauksissa? Millä perusteella (ks. jäljempänä maksun suuruuteen vaikuttavista tekijöistä)?

Laite- tai palvelutyyppisiä voidaan sulkea pois ainoastaan niissä tapauksissa, kun yksityisestä kopioinnista aiheutuvan haitan osoitetaan jäävän koko laite- tai palvelutyyppin osalta vähäiseksi. Mikäli tallennusalustamalli otetaan käyttöön, sen tulee koskea kaikkia tallennusalustoja.

Kysymys 4: Olisiko tallennusalustamallin sijasta tai ohessa mahdollista periä hyvitysmaksua niiltä yksityishenkilöiltä, joilla on Suomessa laajakaista tai mobiililaajakaista (jäljempänä nettiliittymämalli), koska internetin kautta puhelimeen, tabletille, tietokoneeseen ja pilvipalveluun tehtävä kopiointi edellyttää jonkinlaista liittymää?

Onko nettiliittymämallilla mahdollista kerätä hyvitysmaksua kattavasti niiltä yksityishenkilöiltä, jotka voivat valmistaa kopioita yksityiseen käyttöön? Jos ei, mainitse esimerkkejä pois jäävistä tilanteista.

Nettiliittymämallissa on sama ongelma kuin jäljempänä tallennusalustamallin yhteydessä käsiteltävissä yritystoimintaan käytettävissä laitteissa, joita yrityksen palveluksessa olevalla henkilöllä on mahdollisuus käyttää myös yksityiseen kopiointiin. On oletettavaa, että merkittävä osa yksityisestä kopioinnista tapahtuu yrityskäytössä olevien nettiliittymien kautta. Kohdentuminen oikeille maksajille on nettiliittymämallissa samalla tavalla haasteellista kuin tallennusalustamallissakin.

Nettiliittymämallissa ei myöskään pystytä ottamaan huomioon internetin ulkopuolella tapahtuvaa, esimerkiksi analogisesta muodosta analogiseen muotoon tapahtuvaa yksityistä kopiointia.

Kysymys 5: Miten varojen kerääminen tulisi järjestää muissa kuin tallennusalustamallissa tai nettiliittymämallissa niin, että varat voitaisiin viime kädessä kerätä vain niiltä yksityishenkilöiltä, jotka voivat valmistaa kopioita yksityiseen käyttöönsä?

Budjettirahoitusmallilla on selviä etuja verrattuna kaikkiin malleihin, joilla maksua pyritään kohdentamaan tarkemmin toteutuneen käytön perusteella. Jokaisella on Suomessa lain perusteella oikeus tehdä yksityisiä kopioita, eli niiden joukkoon, jotka voivat valmistaa niitä yksityiseen käyttöön, kuuluvat kaikki yksityishenkilöt Suomessa. Yksityishenkilöihin kohdistuva verotus on siten selkeä ja oikeudenmukainen rahoitus pohja yksityisen kopiointin hyvitykselle. Myös budjettirahoitusmalli on toteutettava verotuksessa ratkaisuin, jotka täyttävät EU-oikeuden vaatimukset.

Maksun kerääminen ja maksun kohdentuminen

Kysymys 6: Tulisiko maksuvelvollisuus tallennusalustamallissa kohdentaa kaikkiin laitteiden ja tallennusalustojen valmistajiin, maahantuojaan sekä toissijaisesti jälleenmyyjiin sekä palveluiden tarjoajiin, jotka myyvät tuotteita tai palveluita, joiden loppukäyttäjä voi olla yksityishenkilö?

Kyllä.

Kysymys 7: Kenen tulisi nettiliittymämallissa olla ensisijaisesti maksuvelvollinen ja periä maksua liittymien haltijoilta? Tulisiko maksua periä kaikista yksityishenkilöiden nettiliittymistä vai tulisiko maksun perimiseen tehdä rajoituksia nettiliittymän nopeuden tai liittymän haltijan iän perusteella?

Jos tällaista maksua perittäisiin, tulisiko sitä periä vuosittain vai jollakin muulla aikavälillä?

Tällaisen maksun tulisi periaatteessa koskea yhtäläisesti kaikkia liittymänhaltijoita. Kuten edellä jo todettu, ongelmallinen raja koskee liittymiä, jotka ovat pääsääntöisesti yrityskäytössä, mutta joita käytetään myös yksityiseen kopiointiin.

Kysymys 8: Jos hyvitys maksettaisiin budjettivaroista tai erillisestä rahastosta, minkä tahon tulisi huolehtia maksun keräämisestä?

Medialiitolla ei ole kantaa viranomaisen valintaan tai siihen, mihin varat valtion kirjanpidossa allokoidaan.

Maksun määräytyminen ja maksun suuruuteen vaikuttavat tekijät

Unionin tuomioistuin on hyväksynyt lähtökohdaksi laitteen tallennuskapasiteettiin perustuvan hyvitysmaksun. Asiassa Padawan, C-467/08, tuomioistuin on todennut, että kun kyseiset laitteet on annettu yksityishenkilöiden käyttöön yksityiskäyttöä varten, ei ole välttämätöntä näyttää toteen, että he ovat siten todella aiheuttaneet vahinkoa suojatun teoksen tekijälle. Näiden luonnollisten henkilöiden voidaan näet oikeutetusti olettaa käyttävän täysin hyväksien sitä, että he saavat laitteet käyttöönsä, eli heidän oletetaan käyttävän kaikkia kyseisiin laitteisiin liittyviä toimintoja, mukaan lukien kappaleen valmistaminen. Näin ollen näiden laitteiden tai koneiden pelkkä kappaleenvalmistuskapasiteetti riittää oikeuttamaan yksityistä kopiointia koskevan maksun perimisen, mikäli kyseiset koneet tai laitteet on annettu luonnollisten henkilöiden yksityiseen käyttöön. Siinä ei mainita käyttökelpoisena perusteena sopivan hyvityksen tason määrittämistä varten pelkästään "haittaa" sellaisenaan vaan myös "mahdollisesti aiheutuva" haitta. (Ks. tuomion kohdat 53–57.).

Tuomioistuin on kuitenkin myöhemmin todennut, että monien toimintojen mahdollisuus ja kappaleen valmistustoiminnon toissijaisuus voivat vaikuttaa sopivan hyvityksen määrään. Viranomaisten on vahvistettava hyvityksen määrä siten, että ne ottavat huomioon sen, kuinka suuri yksityiseen käyttöön tarkoitettujen teoskappaleiden suhteellinen valmistuskapasiteetti alustalla on. Jos alustan käyttäjät kokonaisuutena eivät juurikaan käytä mainittua toimintoa, on mahdollista, että oikeudenhaltijalle syntyvä vahinko on vähäinen, eikä velvoitetta sopivan hyvityksen maksamiseen synny (ks. esim. Copydan Båndkopi, C-463/12, tuomio 5.3.2015, 18–28 kohdat). Ratkaisussa on myös käyty läpi edellytyksiä, joilla eri ryhmiin kuuluvia alustoja ja komponentteja voidaan kohdella eri tavoin.

Asiassa Copydan Båndkopi (68–72 kohdat) on myös todettu, että teknisten toimenpiteiden käyttöönotolla ei ole vaikutusta velvollisuuteen maksaa sopivaa hyvitystä, joka perustuu poikkeukseen kappaleenvalmistusoikeudesta, mainituilla laitteilla yksityiseen käyttöön valmistettavien kappaleiden vuoksi. Kyseisten toimenpiteiden käyttöönotto saattaa kuitenkin vaikuttaa mainitun hyvityksen konkreettiseen määrään.

Asiassa Austro-Mechana, C-433/20, tuomio 24.3.2020, on katsottu, että tietyin edellytyksin jäsenvaltio voi jättää perimättä hyvitysmaksua ulkomaisesta pilvipalvelusta edellyttäen, että tekijät saavat sopivan hyvityksen palveluun kytketyistä laitteista ja välineistä, jotka ovat välttämätön osa käytettäessä pilvessä olevaa tallennuspalvelua.

Kysymys 9: Tulisiko maksun tason lähtökohtaisesti määräytyä tallennuskapasiteetin perusteella vai jollain muulla perusteella vai näiden yhdistelmänä?

Jos katsotte, että tallennuskapasiteetin sijasta tai ohessa olisi sovellettava muita määräytymisperusteita, niin mitä nämä perusteet olisivat ja millä perusteella niitä tulisi soveltaa?

Tallennuskapasiteetin ohella tulisi huomioida hankittavissa oleva tutkimustieto eri laitteiden ja alustojen tyypillisistä käyttötavoista ja -volyymeistä yksityisessä kopiointissa. Niissä laitteissa, joita käytetään useammin yksityiseen kopiointiin, voi olla kohtuullista olla suurempi maksu suhteessa tallennuskapasiteettiin kuin laitteissa, joilla yksityinen kopiointi on harvinaista.

Kysymys 10: Millä tavalla laitteiden monikäyttöisyyden ja tallennuslaitteiden ja tallentamiseen käytettävien välineiden rajan hämärtyminen tulisi ottaa huomioon hyvitysmaksullisia laitteita ja alustoja sekä palveluita määriteltäessä ja / tai maksun suuruutta määrättäessä?

Tutkimustiedon tarve kasvaa. On oletettavaa, että yksityinen kopiointi on viime aikoina lisääntynyt nimenomaan mobiililaitteissa, jotka ovat monikäyttöisiä ja joista osa on myös pääasiassa yrityskäytössä.

Kysymys 11: Millä tavalla teknisten toimenpiteiden käyttäminen tulisi ottaa huomioon?

Teknisten toimenpiteiden käyttämistä tai käyttämättä jättämistä ei ole perusteltua huomioida tutkimustiedossa lainkaan. Vaikka hyvitysmaksuvelvollisuus koskeekin ainoastaan laillista kopiointia, oikeudenhaltijoita ei tule jättää kokonaan korvauksetta myöskään tilanteissa, joissa tekninen toimenpide ei ole riittänyt estämään kopiointia tai kyseessä kulloinkin olevaa kopiointin muotoa, tai yksityishenkilöt esimerkiksi tahattomasti tekevät yksityisiä kopioita materiaalista, jonka kopiointi on pyritty estämään teknisin toimenpitein ja joka ei siten olisi ollut laillisen yksityisen kopiointin piirissä. Hyvitysmaksuvelvollisuudella ei tällöinkään saa olla vaikutusta oikeudenhaltijan mahdollisuuksiin yrittää puuttua laittomaan kopiointiin kulloinkin käytettävissään olevin teknisin keinoin.

Kysymys 12: Millä tavalla maksun suuruuden tulisi määräytyä nettiliittymämallissa?

Kysymykseen vastaaminen vaatisi lisää tutkimustietoa. On mahdollista, että esimerkiksi suuret datasiirtovolyymit korreloivat suuren yksityisen kopiointin volyymin kanssa, mutta tästä ei liene toistaiseksi olemassa selvää näyttöä. Muun tiedon puuttuessa tällaisessa mallissa tulisi lähtökohdaksi ottaa samansuuruinen kaikkia liittymiä koskeva maksu.

Viitaten edellä mainittuun unionin tuomioistuimen ratkaisuun Copydan Båndkopi C-463/12 niin siinä on todettu, että hyvitysmaksua ei tarvitse maksaa, jos yksityisestä kopiointista aiheutuva vahinko on vähäinen. Edelleen siinä on todettu, että jäsenvaltioilla on toimivalta vahvistaa mainitunlaisen vahingon kynnsarvo.

Kysymys 13: Missä tilanteissa haitan voitaisiin katsoa vahingon olevan vähäinen ja millä perusteella? Olisiko määriteltävä tällaisen vahingon kynnsarvo, ja jos olisi, niin mikä se voisi olla?

Tähänkin kysymykseen vastaamiseen tarvitaan lisää tutkimustietoa, mutta oikeudenhaltijoiden kannalta kohtuullinen kynnyсарvo lienee sen perusteella määritettävissä. Yksistään se, että jonkin teoslain kopiointi hajaantuu useaan eri laitteeseen tai käyttötapaan, ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että kynnyсарvon tarkastelu laite- tai käyttötapakohtaisesti aiheuttaa koko teoslajin jäävän hyvitysmaksuvelvollisuuden ulkopuolelle silloinkin, kun yksityisestä kopioinnista teoslajin oikeudenhaltijoille aiheutunut kokonaishaitta ei ole vähäinen.

Maksun suuruus ja päätös maksun suuruudesta

Ennen kuin hyvitystä ryhdyttiin maksamaan valtion budjettivaroista, silloin voimassa olleen tekijänoikeuslain 26 a §:n 3 momentin (663/2008) mukaisesti valtioneuvoston asetuksella säädettiin liikenne- ja viestintäministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön annettua asiasta lausuntonsa, mitkä laitteet kuuluivat 1 momentissa tarkoitetun maksun piiriin ja mikä on maksun suuruus. Ennen asetuksen antamista opetusministeriö neuvotteli 1 momentissa tarkoitettuja valmistajia ja maahantuojia sekä tekijöitä edustavien järjestöjen ja kuluttajaviranomaisten kanssa.

Maksu tuli vahvistaa suuruudeltaan sellaiseksi, että sitä voitiin pitää sopivana hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Laitekohtaiselle kokonaismäärälle tuli vahvistaa yläraja, jota maksu ei saanut ylittää. Maksun suuruutta vahvistettaessa tuli ottaa huomioon saatavilla oleva tutkimustieto yksityisen kappaleen valmistamisen yleisyydestä sekä se, missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä oli käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana. Laitetyypeittäin tuli lisäksi ottaa huomioon se, missä määrin laitetta oli mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknillä toimenpiteillä suojatuista ja suojaamattomista teoksista.

Voimassa olevan tekijänoikeuslain 26 a §:n 1 momentin mukaan hyvitys maksetaan valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta, jonka tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Pykälän 2 momentin mukaan yksityistä kappaleen valmistamista ja sen yleisyyttä tutkitaan hyvityksen oikean mitoituksen määrittämiseksi. Tutkimuksen tekee opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymä puolueeton tutkimuslaitos. Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvosto asettaa opetus- ja kulttuuriministeriön esityksestä neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on toimia neuvoo-antavana asiantuntijaelimenä yksityistä kappaleen valmistamista koskevassa tutkimuksessa. Neuvottelukunnan toimikausi on neljä vuotta.

Kysymys 14: Millä tavalla päätöksenteko hyvitysmaksun piiriin kuuluvista laitteista, tallennusvälineistä ja palveluista tulisi järjestää? Millä tavalla hyvitysmaksun suuruudesta tulisi päättää? Tulisiko yksityisen kopioinnin kokonaismäärää tarkastella nykyisenkaltaisilla yksityistä kopiointia koskevilla tutkimuksilla?

Tutkimustapaa on jatkossakin päivitettävä teknisen kehityksen mukana. Korvauksen kokonaistasoa tulisi vertailla EU-verrokkimaihinkin ainakin luovan alan työn keskimääräisen

tulotason, tekijänoikeusalojen liikevaihdon ja yksityisen kopioinnin yleisyyden näkökulmista.

Kysymys 15: Mikäli hyvitysmaksu tulisi mielestänne toteuttaa esimerkiksi erillisellä rahastomallilla tai nettiliittymämallilla, niin millä perusteella ja minkälaisella päätöksentekomekanismissa hyvitysmaksun määrästä tulisi päättää?

Ministeriön asetus on lähtökohtaisesti hyväksyttävä tapa säännellä asiaa. Tutkimustietoon perustuva asiantuntija-analyysi on tarpeen kaikissa eri toteutusmalleissa.

Kysymys 16: Onko Suomen hyvitysmaksutaso kokonaisuutena (vuonna 2024: 11 miljoonaa euroa, vuonna 2025: 5,5 miljoonaa euroa) oikea suhteessa oikeudenhaltijoille aiheutuvaan vahinkoon?

Kuten edellä jo todettu, korvauksen kokonaistasoa tulisi vertailla EU-verrokkimaihin ainakin luovan alan työn keskimääräisen tulotason, tekijänoikeusalojen liikevaihdon ja yksityisen kopioinnin yleisyyden näkökulmista. Koska kyseessä on valtiota sitova velvoite, tason määräytymisessä ei valtiolla ole kulttuuritukien kaltaista harkintavaraa, vaan kyse on viime kädessä Euroopan unionin jäsenyysveloitteen täyttämisestä.

Hyvitysmaksukustannuksen henkilöllinen kohdentuminen

Hyvitysmaksuvelvollisuus perustuu lain perusteella sallittuun yksityiseen kopiointiin. Maksua ei saa periä muilta tahoilta. Edellä mainitussa Euroopan unionin Copydan Båndkopi, C-463/12 ratkaisussa on todettu, että tietoyhteiskuntadirektiivin sääntely ei ole esteenä sille, että matkapuhelinten muistikortteja elinkeinonharjoittajille myyvät valmistajat ja maahan-tuojat velvoitetaan maksamaan maksua, jonka tarkoituksena on rahoittaa --- sopiva hyvitys, kun tiedetään, että mainittujen tahojen on tarkoitus myydä kyseiset muistikortit edelleen, mutta ei tiedetä, ovatko mainittujen muistikorttien lopulliset ostajat yksityishenkilöitä vai yrityksiä, jos mainitunlaisen järjestelmän käyttö on perusteltua käytännön vaikeuksien vuoksi ja maksuvelvollisilla on mahdollisuus saada suoritettua maksut palautettua niin, ettei palautuksen toteuttamistapa tee suoritettujen maksujen takaisin saamisesta suhteettoman vaikeaa.

Kysymys 17: Miten mahdollinen vapautus hyvitysmaksusta tai maksetun hyvitysmaksun palautus olisi järjestettävä, jotta vapautuksen tai palautuksen saaminen olisi tosiasiallisesti mahdollista, eikä kohtuuttoman vaikeaa?

Unionin tuomioistuimen mukaan direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaa voidaan soveltaa myös kappaleisiin, jotka yksityishenkilö on valmistanut kolmannelle kuuluvan laitteen avulla (ks. esim. Austro-Mechana, C-433/20, tuomio 24.3.2022, ja siinä viitatu oikeustapaukset). Monilla työntekijöillä on työsuhteessa verollinen vapaa puhelinetu, jolloin he saavat käyttää puhelimia myös henkilökohtaiseen käyttöönsä.

Tässä kysymyksessä käsitelty haaste on jo itsessään merkittävä argumentti nykyisen budjettirahoitusmallin säilyttämisen puolesta. Yrityksien tulisi välttyä paitsi hyvitysmaksun maksuvelvollisuudesta, myös siihen liittyvästä hallinnollisesta taakasta.

On oletettavaa, että yksityinen kopiointi painottuu nykyisin vahvasti ns. tietotyöläisiin ja asiantuntijoihin ja että se tapahtuu merkittävältä osin laitteilla, jotka ovat yksityishenkilöiden käytössä työ- tai muun palvelussuhteen perusteella ja joiden pääasiallinen käyttö-tarkoitus liittyy yrityksen tai muun työnantajan toimintaan. Tämä tekee tässä kysymyksessä haetusta rajauksesta olennaisen tärkeän ja lisää tutkimustietoa vaativan. On selvää, että niiden laitteiden, joita ei lainkaan käytetä yksityiseen kopiointiin, tulee oikeutetusti jäädä hyvitysvuorokauden ulkopuolelle, mutta laitteiden rajaaminen esimerkiksi kunkin laitteen tai tallennusalustan pääasiallisen käyttötarkoituksen perusteella ei enää liene riittävää. Tilanne on todennäköisesti muuttunut merkittävästi ajasta, jolloin tallennus-alustajamaksujärjestelmää on Suomessa viimeksi sovellettu. Aikaisemmat tallennusvälineet olivat selkeämmin erotettavissa yksityis- ja työikäisessä käytössä oleviin.

Kysymys 18: Tulisiko työnantajan työntekijän käyttöön hankkimien / vuokraamien älypuhelimien, joiden haltijana on luonnollinen henkilö, kuulua hyvitysmaksun piiriin, ja millä tavalla maksun keräämisen tällaisten puhelimien osalta tulisi tapahtua? Miten työntekijöiden käytössä oleviin kannettaviin tietokoneisiin tulisi suhtautua?

Tällaisilla laitteilla tehtävän yksityisen kopioinnin tulee kuulua hyvitysmaksun piiriin. Oletettavasti niiden merkitys yksityisessä kopioinnissa on nykyisin merkittävä, viime aikoina kasvanut ja jatkossakin kasvussa. Etenkin sosiaalisesta mediasta, jonka käyttö tapahtuu valtaosin mobiililaitteilla, on tullut keskeinen yksityisen kopioinnin muoto.

Koska yritysten on voitava vapautua maksusta tilanteissa, joissa laitetta ei lainkaan käytetä yksityiseen kopiointiin, maksun kerääminen on merkittävä tekninen haaste. Mikäli mallia jatkossa harkitaan, yhtenä toteutustapana tulisi ehkä selvittää maksun mahdollista yhdistämistä puhelinedun verotukseen siten, että määrätty osa puhelinedusta saatavista verotuloista jyvitetäisiin yksityisen kopioinnin hyvitykseen. Maksun ei kuitenkaan tulisi koskea ainoastaan laitteita, joissa on myös puhelintoiminto, vaan myös tietokoneita (ei pelkästään kannettavia) ja muita sekä sim-kortillisia että sim-kortittomia mobiililaitteita.

Hyvitysmaksun alueellinen kohdentuminen

Unionin oikeuskäytännön mukaan voidaan olettaa, että korvausta edellyttävää vahinkoa aiheuttaa sen jäsenvaltion alueella, jolla kyseiset loppukäyttäjät asuvat ja kyseisen jäsenvaltion on alueellisen toimivaltansa mukaisesti varmistettava sopivan hyvityksen tosiasiallinen periminen kappaleen valmistamista koskevan yksinoikeuden haltijoille mainitun valtion alueella aiheutuneen vahingon korvaamiseksi. Kyseiseen velvollisuuteen ei ole vaikutusta sillä, että etäsovimusten tapauksessa elinkeinonharjoittajana toimiva myyjä, joka antaa kyseisen jäsenvaltion alueella asuvien ostajien käyttöön loppukäyttäjänä kappaleen valmistamiseen tarkoitettuja koneita, laitteita ja tarvikkeita, on sijoittautunut toiseen jäsenvaltioon. Siltä osin kuin asiassa oli tuotu esiin mahdollisuus periä maksua loppukäyttäjien ulkomailta maahan-tuomien välineiden osalta tuomioistuimien on todennut, että jäsenvaltion on pyrittävä omaksumaan kansallisesta oikeudesta mainitun tuloksen saavuttamista koskevan velvollisuuden mukaisesti sellainen tulkinta, jolla taataan hyvityksen periminen myyjältä, joka osallistuu

kyseisten välineiden maahantuontiin antamalla ne loppukäyttäjien käyttöön. (Ks. esim. C-462/09, Stichting de Thuiskopie, tuomio 16.6.2011, tuomion 33–40 kohdat.) Hyvitystä tulisi siten pyrkiä perimään Suomessa tapahtuvasta yksityisestä kopioinnista riippumatta siitä, onko luonnollinen henkilö ostanut tallennukseen käytettävän laitteen ulkomailta, esimerkiksi verkkokaupasta. Vastaava tavoite koskee ulkomailta käsin tallentamiseen tarjottavia pilvipalveluita (ks. kuitenkin edellä ennen kysymystä 9 tapaus Austro-Mechana).

Kysymys 19: Onko hyvitysmaksun kerääminen mahdollista, jos yksityishenkilö ostaa tallennuslaitteen tai -alustan ulkomaisesta verkkokaupasta? Entä silloin, jos yksityishenkilö hankkii tallennuspalvelun (pilvipalvelu) ulkomailta?

Näissä tilanteissa hyvitysmaksun kerääminen on teknisesti vaikeaa, mutta tulisi periaatteessa toteuttaa samoin ehdoin kuin kotimaasta hankituissakin alustoissa, mikäli yksityinen kopiointi tapahtuu Suomessa.

Tämäkin tekninen haaste puoltaa budjettirahoitusmallin säilyttämistä.

Miten tällaista toimintaa voidaan valvoa? Mikäli tätä ei voida valvoa, olisiko tarkoituksenmukaisempaa kerätä hyvitysmaksua tallennuslaitteiden sijasta tai ohessa sellaisilta luonnollisilta henkilöiltä, joilla on laajakaistaliittymä Suomessa?

Tämä voi olla perusteltua, mutta myös laajakaistamalliin liittyy tallennusalustamallin kaltaisia teknisiä haasteita, etenkin rajausta sekä yritystoimintaan että yksityiseen kopiointiin käytettyjen liittymien osalta.

Maksuvelvollisen tilitysvelvollisuus

Kysymys 20: Jos hyvitysmaksuvelvollisuus koskisi tallennuslaitteiden ja -alustojen valmistajia, maahantuoja, myyjiä ja tallennuspalveluiden tarjoajia, niin miten maksu- ja tilitysvelvollisuus oikeudenhaltijoille olisi järjestettävissä niin, että sen aiheuttama kustannusrasitus ja hallinnollinen taakka olisi mahdollisimman pieni?

Jos katsotte, että maksu olisi kerättävissä keskitetyimmällä tavalla, niin miltä taholta ja miten maksun kerääminen ja tilitysvelvollisuus hoidettaisiin?

Medialiitolla ei ole kantaa tähän.

Hyvitystä tulee maksaa niille oikeudenhaltijoille, joiden teoksia saa vapaasti kopioida yksityiseen käyttöön. Tämän vuoksi lähtökohtana voidaan pitää, että hyvitysmaksuvelvolliset tilittävät varat yhdelle tai useammalle tekijänoikeuden yhteishallinto-organisaatiolle.

Kysymys 21: Onko maksu- ja tilitysvelvollisuuden kannalta merkitystä, tapahtuuko tilitys yhdelle vai useammalle oikeudenhaltijoita edustavalle taholle?

Ei ole.

Maksun keräävä taho ja maksuvarojen tilitys oikeudenhaltijoille

Tekijänoikeuslain 26 b §:n 1 momentin mukaan hyvitys maksetaan opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain hyväksymän hyvitysvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti suorana hyvityksenä teosten tekijöille ja välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa. Unionin tuomioistuin on todennut asiassa C-521/11, Amazon.com International Sales ym., tuomio 11.7.2013 katsonut, että hyvityksen rahoittamiseen tarkoitettua yksityistä kopiointia koskevaa maksua ei voida sulkea pois sen vuoksi, että puolta mainitun hyvityksen tai maksun nojalla saaduista tuotoista ei makseta suoraan kyseiseen hyvitykseen oikeutetuille vaan se maksetaan kyseisten oikeudenhaltijoiden hyväksi perustetuille sosiaali- ja kulttuurialan laitoksille, kunhan kyseiset sosiaali- ja kulttuurialan laitokset todella hyödyttävät mainittuja oikeudenhaltijoita eivätkä kyseisten laitosten toimintatavat ole syrjiviä.

Suomessakin osa korvauksista on maksettu välillisinä korvauksina tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän käyttösuunnitelman mukaisesti.

Kysymys 22: Onko näkemyksenne mukaan tältä osin tarvetta tehdä muutoksia tekijänoikeuslakiin?

Olisiko riittävää, jos laissa olisi säännökset yleisistä varojen tilitystä ja käyttöä koskevista perusteista, joita noudattaen hyvitysmaksuvarat keräävä ja/tai tilittävä taho (tai tahot) voisi päättää jakosuhteesta yksilöllisten tilitysten ja tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen välillä sekä tilitysperusteista ja varojen jakamisesta?

Millä tavalla maksuvarojen tilitys oikeudenhaltijoille tulisi järjestää niin, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän hallinnollista taakkaa ja kuluja?

Nykylain jakomallisääntely on riittävä myös yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun tarpeisiin.

Kysymys 23: Millä tavalla tulisi määritellä varojen jakautuminen eri aloja edustaville oikeudenhaltijaryhmille?

Tutkimustiedon perusteella, määrittelemällä kohtuulliset kynnyksarvot sille, milloin yksityisen kopioinnin haittaa voidaan pitää oikeudenhaltijaryhmälle niin vähäisenä, että se on perusteltua jättää jaon ulkopuolelle.

Järjestön valvonta

Tekijänoikeuslain 26 b §:n 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö valvoo, että hyvityksen käytössä ja edelleen tilittämisessä noudatetaan käyttösuunnitelmaa. Ministeriöllä on oikeus saada järjestöltä tarpeelliset tiedot valvontaa varten.

Kysymys 24: Onko näkemyksenne mukaan järjestön valvonnan osalta tarvetta tehdä muutoksia tekijänoikeuslakiin? Jos on, niin mitä muutoksia ja millä perusteella?

Ei tarvetta muutoksille nykyiseen lainsäädäntöön.

Yhteenveto

OHJE: Valitse yksi vaihtoehto.

Kysymys 25: Minkä järjestelmän tai järjestelmien yhdistelmän pohjalta (mahdollisine muokkauksineen) hyvitys tulisi ensisijaisesti järjestää tarvittavine muutoksineen:

tekijänoikeuslaissa ennen vuotta 2015 noudatetun tallennusalustamallin pohjalta,

nykyisin voimassa olevan budjettimallin pohjalta,

Leikolan ns. kolmipistemallin pohjalta,

Wessbergin rahastomallin pohjalta,

nettiliittymämallin pohjalta vai

kokonaan jonkun muun mallin pohjalta? (vastaukseen mallin nimi tai viittaus aiemmissa vastauksissa esitettyyn)

Hyvitys tulisi järjestää nykyisin voimassa olevan budjettimallin pohjalta. Kohdentamiseen ja maksun keräämiseen liittyvät haasteet ovat muissa malleissa liian suuria.

Erityisesti ns. kolmipistemalliin sisältynyt verkon sisältöpalveluihin liitettävä maksu on ehdottomasti syytä hylätä. Tekijänoikeusjärjestelmän on ohjattava yleisöä kuluttamaan luovan työn tuloksia ensisijaisesti siinä muodossa, missä oikeudenhaltijat teoksia tarjoavat, eikä lain mahdollistamasta yksityisestä kopioinnista toiminnalle aiheutuvaa haittaa ole kohtuullista osaksikaan korvata maksuilla, jotka suoraan rasittaisivat teosten tarjoamista markkinoille. Sisältöihin liitetty maksu olisi myös omiaan hämärtämään tekijänoikeustalouden toimintamekanismia kuluttajien silmissä.

Kysymys 26: Onko olemassa jotain olennaisia näkökohtia, joita ei ole kysytty, mutta jotka katsoitte tarpeelliseksi tuoda esiin?

Ei lisättävää.

.....

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Mikko Hoikka
toimialajohtaja

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.